

ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ : "ΠΥΡΣΟΥ", Α. Ε.
1940

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ ΣΟΦΩΝ ΕΙΣ ΖΑΚΥΝΘΟΝ

ὑπὸ

ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΛ

Κατὰ τὸ 1544 ὁ κόσμος μὲ κατάπληξιν ἐμάνθανεν ὅτι εἰς τὴν νῆσον Ζάκυνθον ἀνεκαλύφθη ὁ τάφος τοῦ σοφοῦ καὶ ρήτορος Μ. Τυλλίου Κικέρωνος, κατὰ δὲ τὸ 1557 ἐξεδίδετο εἰς τὴν Βενετῖαν μελέτη ὑπὸ τοῦ Δεζιδερίου Signaminiensis παρέχουσα ἀπάσας τὰς λεπτομερείας τῆς ἀνευρέσεως. Κατ' αὐτὸν τὸ 1544, οἰκοδομουμένου τοῦ ἐν Ζακύνθῳ καθολικοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῶν Χαρίτων, ὁ καθολικὸς μοναχὸς Ἄγγελος ἐξ Ἀπουλίας ἀνεῦρε τάφον μὲ ἐπιγραφὴν

M. TULLI CICERO
HAVE
ET TU
TERTIA ANTONIA

ἐντὸς δὲ αὐτοῦ δύο ὑάλινα ἀγγεῖα, τὸ ἐν δακρυδόχον, τὸ δ' ἕτερον περιέχον τέφραν. Κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν ἔτυχε νὰ εὑρισκῆται εἰς Ζάκυνθον ὁ Δεζιδέριος Signaminiensis, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας εἰς τὴν τότε Βενετοκρατούμενην Κρήτην. Φυσικὸν ἦτο ἡ εἶδησις αὕτη νὰ προκαλέσῃ ἀναστάτῳσιν μεταξὺ τῶν διανοουμένων τῆς Εὐρώπης καὶ ἤρχισαν δημοσιευόμενα διάφοροι μελέται ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς τοιαύτης εἰδήσεως. Τὴν μελέτην τοῦ Δεζιδερίου ἀνεδημοσίευσεν ὁ Φαβρίκιος εἰς τὴν «Λατινικὴν Βιβλιοθήκην» του (1).

Περὶ τῆς εὑρέσεως τῆς ἐπιταφίου πλακὸς καὶ τῶν δύο ἀγγείων δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμυριβολία, διότι διάφοροι περιηγηταὶ βεβαιῶνουν ὅτι τὴν εἶδον. Ἰσχυρῶς ὅμως σφοδροτάτη συζήτησις μεταξὺ τῶν ἀρμοδίων ἐπιστημόνων περὶ τοῦ ἂν ὁ εὑρεθεὶς τάφος ἦτο πράγματι ὁ τάφος τοῦ Κικέρωνος. Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον μάλιστα τοῦ Παταβίου ἐγένοντο δημόσιαι συζητήσεις ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ποικίλαι προσβλήθησαν ἐριμνεῖαι τῆς ἐπιγραφῆς τῆς εὑρεθείσης ἐπὶ τοῦ τάφου τούτου. Καὶ εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς πόλεις ἐγένοντο ἐπὶ μακρὸν ποικί-

(1) Ἰσθλ. καὶ B. Remondini, De Zacynthi antiquitatibus, σελ. 60 κ. ἐξ.

λαι συζητήσεις και έγγραψαν σχετικά μελέται. Τὸ συμπέρασμα ὅλης αὐτῆς τῆς ἐπιστημονικῆς συζητήσεως ἦτο ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πιστευθῆ ὅτι, ὅπως μερικοὶ ὑπεστήριξαν, οἱ θαυμασταὶ τοῦ Κικέρωνος, μετὰ τὸν τραγικὸν αὐτοῦ θάνατον, μετέφερον ἀπὸ τὴν Γαέταν τὴν τέφραν τοῦ λειψάνου του καὶ τὴν ἔθαψαν εἰς τὴν Ζακύνθον, δεδομένης τῆς δυσκολίας τῶν ταξιδίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἀλλὰ τότε τί ἐσήμαινε ἡ παράδοξος αὐτὴ ἐπιγραφή; Αὐτὸ παρέμεινε μυστήριον. Διάφοροὶ ἐδόθησαν ἐρμηνεῖαι, καμμία ὅμως δὲν ἔγινεν ἀποδεκτὴ παρὰ τῶν ἐπιστημόνων. Σήμερον εἰς τὴν Ζακύνθον δὲν σώζεται οὔτε ἡ ἐπιτάφιος πλάξ οὔτε τὰ δύο ὑάλινα ἀγγεῖα. Οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ζακύνθου δὲν μᾶς διαρωτίζουν περὶ τῆς τύχης τῆς πλακός. Μόνον ὁ Πάυλος Μερκίτης εἰς τὸ ἱστορικὸν περὶ Ζακύνθου ἔργον του σημειώνει ὅτι ὁ φίλος του Ἄγγλος Τούλ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι τὰ δύο ἀγγεῖα σώζονται εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον. Λυστυχῶς δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω τὴν πληροφορίαν αὐτήν.

*

Ἄλλος πάλιν τάφος σοφοῦ λέγεται ὅτι ἀνευρέθη ἐν Ζακύνθῳ, ὁ τοῦ Θεοδώρου τοῦ ἀθέου. Ἴδου πῶς ἀφηγεῖται ὁ ἱστορικὸς Π. Χιώτης τὰ τῆς ἀνευρέσεως⁽¹⁾. Κατὰ τὸ 1721 εἰς μοναχὸς καθολικὸς τοῦ Τάγματος τῶν Δομινικανῶν τῆς μονῆς τοῦ προφήτου Ἰλίου, ἐνῶ ἔσκαπτε διὰ νὰ φυτεύσῃ δένδρα εἰς τὸν περίβολον τῆς μονῆς, ἀνεκάλυψε πλάκα μαρμαρίνην μὲ ἐπιγραφὴν ἑλληνικὴν. Κινηθεὶς ἀπὸ περιέργειαν ὁ μοναχὸς ἔσκαψε βαθύτερα καὶ ἀνεῦρε κομψὴν σκαλιστὴν λάρνακα ἀπὸ ἀχάτην λίθον μὲ τέφραν, μίαν διακρουδόχην καὶ ἕνα λύχνον. Ὁ καθολικὸς μοναχὸς, ἀγνοῶν τὴν ἑλληνικὴν, ἐκάλεσεν ὀρθόδοξόν τινα ἱερέα, ὁ ὁποῖος ἀνέγνωσε τὴν ἐπιγραφὴν

ΤΑΦΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΑΘΕΟΥ

καὶ παρετήρησεν ὅτι ἦτο ἁμαρτία νὰ παραμείνῃ αὐτόθι ὁ τάφος ἐνὸς ἀθέου. Ὁ καθολικὸς μοναχὸς συνεργῶνησε μὲ τὴν γνώμην τοῦ ὀρθοδόξου ἱερέως καὶ ἀμφοτέρωθεν συνέτριψαν τὴν πλάκα, ἐσκόρπισαν τὴν τέφραν καὶ κατέστρεψαν τὰ ἀγγεῖα. Τὴν ἐπομένην ὁ μοναχὸς μετέβη εἰς τὸν καθολικὸν ἐπίσκοπον Ζακύνθου Κάλβη καὶ ἀφηγήθη τὰ κατὰ τὸ εὑρημα καὶ τὴν καταστροφὴν του. Ὁ ἐπίσκοπος, λόγιος καὶ φιλόρχαιος, ὠργίσθη καὶ τρέξας εἰς τὴν μονὴν συνέλεξε τὰ τεμάχια, ἀλλ' εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ τὰ συναρμολογήσῃ. ἼΙ λάρναξ μόνον διετηρήθη εἰς

(1) Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα Ζακύνθου, 1, σελ. 182 κ. ἑξ.

τὴν ἐπισκοπὴν τῶν καθολικῶν καὶ ἐχρησίμευεν ὡς κολυμβήθρα βαπτίσεως τῶν τέκνων τῶν εὐγενῶν καθολικῶν μέχρι τοῦ 1754, ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ Βενετὸς Γενικὸς Ἰνκουίζίτωρ Αὐγουστῖνος Σαγκρέδο, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπῆρεν ὡς ἀρχαιολογικὸν κειμήλιον. Ποῦ εὗρίσκεται τὴν τῶρα, ἄγνωστον, πάντως ὅμως φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ πραγματικοῦ γεγονότος, διότι ἱστοριογράφοι Ζακύνθιοι βεβαιοῦν ὅτι τὰ τῆς ἀπαγωγῆς τῆς λάθρακος ὑπὸ τοῦ Σαγκρέδο ἤκουσαν ἀπὸ σοβαροῦς μάρτυρας. Γεννᾶται λοιπὸν τὸ ἐρώτημα τίνος ἦτο ὁ τάφος;

Ὡς γνωστόν, τὴν ἐπωνυμίαν ἄθεος ἔφερεν ὁ Κυρηναῖκός φιλόσοφος Θεόδωρος, ὁ διάδοχος τοῦ Ἀριστέππου, ὅστις ἠνομάσθη οὕτω διότι ἠμφισβήτην τὴν ὑπαρξιν τοῦ θεοῦ. Ζήσας περὶ τὸν δ' αἰῶνα π. Χ. διήγαγε περιπετειώδη βίον, διαρκῶς ἐξοριζόμενος ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη, ὅπου ἐκήρυττε τὰς ἀνατρεπτικὰς αὐτοῦ ἀρχάς. Ἄλλ' ἡ ἐρευνα ἔπεισε πάντας, ὅτι δὲν συντρέχει κανὲν στοιχεῖον, ὥστε νὰ θεωρηθῆ ὅτι ὁ τάφος οὗτος ἀνήκει πράγματι εἰς Θεόδωρον τὸν ἄθεον, καὶ ἂν ἀκόμη πιστεύσωμεν ὅτι πράγματι εἶχε τοιαύτην ἐπιγραφὴν, πρᾶγμα μὴ βεβαιωθὲν παρὰ μόνον ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ μοναχοῦ καὶ τοῦ ὀρθοδόξου ἱερέως (').

(') Πρβλ. καὶ Spon-Wheler, Voyage, 1, σελ. 149, καὶ Saint-Sauveur, Voyage, 3, σελ. 286.